

Μέρος I

«Το ανθρώπινο πρόσωπο της Ευρώπης» Ίδρυση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας

«Όπως ελάχιστα άλλα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Παρατηρητήριο εξετάζει τα ζητήματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς επίσης και τα προβλήματα και τις ανησυχίες, τις προσδοκίες και τις ευκαιρίες των πολιτών της Ευρώπης. Προσπαθούμε να «είμαστε κοντά στους ανθρώπους» με ό,τι κάνουμε. Δεν παρατηρούμε τα προβλήματα εκ του μακρόθεν – όπως ενδεχομένως αφήνει να εννοηθεί ο όρος «παρατηρητήριο» – αλλά προσπαθούμε να τα εντοπίζουμε στην καθημερινή ζωή. Η Ευρώπη δεν μπορεί να αρκεστεί μόνο στο ευρώ, χρειάζεται και ένα ανθρώπινο πρόσωπο. Η αναζήτηση αυτού του προσώπου και η εδραίωσή του, για το μέλλον της Ευρώπης, αποτελεί έναν από τους στόχους του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου και του διοικητικού του συμβουλίου, τα μέλη του οποίου θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για το έργο τους» Jean Kahn, πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας.

1. Έναρξη λειτουργίας του νέου Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των Φαινομένων Ρατσισμού

Το νέο ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των φαινομένων ρατσισμού, ξενοφοβίας και αντισημιτισμού άρχισε να λειτουργεί το 1998. Όλα ξεκίνησαν με το έργο της συμβουλευτικής επιτροπής «ρατσισμός και ξενοφοβία» που οδήγησε στη σύσταση του σημερινού ανεξάρτητου οργάνου. Έπειτα από μια διαδικασία σύστασης που διήρκεσε τρία χρόνια, από την υποβολή αίτησης εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου προς τη συμβουλευτική επιτροπή «ρατσισμός και ξενοφοβία» τον Ιούνιο του 1995, η πρώτη διευθύντρια του Παρατηρητηρίου, η κα Beate Winkler, ανέλαβε τα καθήκοντά της τον Ιούλιο του 1998 και ξεκίνησε το έργο της συγκρότησης του νέου Παρατηρητηρίου και της προετοιμασίας του πρώτου του προγράμματος δράσης. Πριν από τον διορισμό της, το διοικητικό συμβούλιο, τα ανεξάρτητα μέλη του οποίου διορίζονταν από τα κράτη μέλη, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης, συνεδρίασε για πρώτη φορά στις 20-21 Ιανουαρίου 1998 στη Βιέννη (βλ. παράρτημα 1 για τον κατάλογο των μελών). Κατά τη διάρκεια αυτής της συνεδρίασης, εκλέχθηκαν ο πρόεδρος, ο αντιπρόεδρος και τα μέλη της εκτελεστικής επιτροπής (βλ. παράρτημα 2 για τον κατάλογο των μελών). Το διοικητικό συμβούλιο συνεδρίασε δύο ακόμη φορές, στις 28-29 Μαΐου, όπου συμφωνήθηκε ο διορισμός του διευθυντή και συζητήθηκε η διοργάνωση συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης, καθώς και στις 5-6 Νοεμβρίου, όπου συζητήθηκαν οι δημοσιονομικοί κανονισμοί και ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας, η πρόσληψη προσωπικού και οι προτεραιότητες των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων για το 1999.

Το Παρατηρητήριο εδρεύει στη Βιέννη. Αποστολή του είναι να παρέχει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα κράτη μέλη της αντικειμενικά, αξιόπιστα και συγκρίσιμα στοιχεία σχετικά με τα φαινόμενα του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και του αντισημιτισμού, σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα στοιχεία αυτά θα καταστήσουν δυνατή τη λήψη μέτρων ή την κατάρτιση σχεδίων δράσης. Το Παρατηρητήριο μελετά επίσης την έκταση και την εξέλιξη των φαινομένων και των εκδηλώσεων του ρατσισμού, της ξενοφοβίας

και του αντισημιτισμού, αναλύει τα αίτια, τις συνέπειες και τις επιπτώσεις τους και εξετάζει παραδείγματα ορθής πρακτικής για την αντιμετώπισή τους.

Στα τέλη του 1998, το Παρατηρητήριο είχε ήδη συντάξει το σχέδιο δράσης του, ενσωματώνοντας τις προτεραιότητες για το αρχικό πρόγραμμα δράσης του. Οι προτεραιότητες που συμφωνήθηκαν αφορούσαν τη δημιουργία του ευρωπαϊκού δικτύου πληροφόρησης για τα φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας (RAXEN), την έναρξη της διαδικασίας για τη διοργάνωση συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης σε κράτη μέλη, τον προσδιορισμό βασικών ζητημάτων για μελλοντικές ενέργειες, την έναρξη έρευνας και σχεδίων για τη διεύρυνση και την παγίωση της βασικής πληροφόρησης για τον ρατσισμό, την έναρξη σχεδίων για τη στήριξη ατόμων και οργανώσεων προκειμένου να αντιμετωπίσουν με περισσότερο θετικό τρόπο την εθνοτική, θρησκευτική και πολιτισμική πολυμορφία, τη δημοσίευση μιας έκκλησης για κοινή δράση και την προετοιμασία μιας ετήσιας έκθεσης.

2. Δεν πρέπει να εξασθενήσει η δυναμική κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Το ευρωπαϊκό έτος κατά του ρατσισμού το 1997 δημιούργησε ένα εστιακό σημείο για δραστηριότητες και για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα ζητήματα του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και του αντισημιτισμού. Η ίδρυση του Παρατηρητηρίου παρέχει τη δυνατότητα αξιοποίησης των πρωτοβουλιών του 1997 και μετεξέλιξής τους σε συγκεκριμένα προγράμματα για τη νέα χιλιετία. Η ανάγκη αυτή κατέστη περισσότερο πειστική ύστερα από τα αποτελέσματα μιας μελέτης που εκπονήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και δημοσιεύτηκε στη σειρά του Ευρωβαρομέτρου το 1997, η οποία τόνιζε την πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 1997, σχεδόν το ένα τρίτο των Ευρωπαίων που συμμετείχαν στην έρευνα, θεωρούσαν ότι ήταν «πολύ» ή «αρκετά» ρατσιστές. Η μελέτη αποκάλυψε επίσης ότι σχεδόν οι μισοί από τους Ευρωπαίους που θεωρούν ότι είναι «πολύ» ή «αρκετά» ρατσιστές δεν είναι ικανοποιημένοι με τις πολιτικές που ακολουθούν οι κυβερνήσεις τους. Τα αποτελέσματα αυτά, συγκρινόμενα με εκείνα της προηγούμενης έρευνας μεγάλης κλίμακας του 1989, έδειξαν μια έξαρση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Ενώ το 1997, το 41% των Ευρωπαίων θεωρούσαν ότι τα μέλη μιας εθνοτικής μειονότητας ή τα άτομα διαφορετικής εθνικότητας, θρησκείας ή πολιτισμικής προέλευσης ήταν «διαίτερα πολυάριθμα», το 1989 μόλις το 37% του πληθυσμού ήταν αυτής της γνώμης. Ταυτόχρονα, υποβαθμίστηκε σταδιακά η σημασία του αγώνα κατά του ρατσισμού (36% το 1989 σε σύγκριση με το 22% του 1997).

Η σχέση μεταξύ του ρατσισμού και της πολιτικής που αποκαλύφθηκε από την έρευνα του 1997, αποτελεί μια έγκαιρη υπενθύμιση όσον αφορά τη σημασία του ρόλου των πολιτικών στην καταπολέμηση του ρατσισμού. Ακόμη και αυτή τη στιγμή, οι πολιτικοί και η κοινωνία εξακολουθούν να μην αναγνωρίζουν το γεγονός ότι ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής, θρησκευτικής και εθνοτικής προέλευσης ζουν και θα ζουν στην Ευρώπη. Η ξενοφοβία, ο αντισημιτισμός και ο ρατσισμός αποτελούν απειλές για τη δυνατότητα συμβίωσης των διαφόρων πολιτισμικών κοινοτήτων. Περισσότερο από κάθε άλλη φορά υπάρχει επείγουσα ανάγκη πληροφόρησης, προκειμένου να προβληθούν οι δυνατότητες της ισότητας και της πολυμορφίας, καθώς επίσης και να αναπτυχθούν κανονισμοί και κανόνες για την κοινωνία ώστε οι διάφορες ομάδες ατόμων να είναι σε θέση να συμβιώνουν ειρηνικά σε μια κοινότητα. Υπάρχει επίσης ανάγκη κατανόησης των αιτίων της έξαρσης των διακρίσεων, της περιθωριοποίησης και της ξενοφοβίας προκειμένου τα φαινόμενα αυτά να καταπολεμηθούν αποτελεσματικά.

3. Η κρίσιμη σημασία του ρόλου των πολιτικών για την επιτυχή στρατηγική κατά του ρατσισμού

Με εξαίρεση τη Συνθήκη του Άμστερνταμ – και ειδικότερα το άρθρο 13 – τα θέματα της συμμετοχής στην κοινωνία των εθνοτικών μειονοτήτων και των μεταναστών, καθώς και των πολιτικών κατά των

διακρίσεων, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας απουσίαζαν σε γενικές γραμμές από τις βασικές πολιτικές συζητήσεις στην Ευρώπη.

Οι πολιτικοί πρέπει να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο προκειμένου να έρθουν στο προσκήνιο αυτά τα ζητήματα και να διασφαλιστεί ότι τα εν λόγω ζητήματα θα συζητηθούν κατά τρόπον ώστε να δοθεί ένα σαφές μήνυμα σχετικά με την αναγκαιότητα της ανοχής και του σεβασμού των διαφόρων πολιτισμικών ομάδων στην Ευρώπη.

Πολλοί πολιτικοί εξακολουθούν να θεωρούν τη μετανάστευση στην Ευρώπη ως θέμα-ταμπού ή το εκμεταλλεύονται για τη δική τους προεκλογική εκστρατεία. Η αντιμετώπιση ως ταμπού εννοιών όπως η «χώρα μετανάστευσης», ο «μετανάστης» ή η πολιτική για τη μετανάστευση, σημαίνει ότι υπάρχει έλλειψη προγραμμαμάτων και μηχανισμών παρακολούθησης των ζητημάτων, ότι καλλιεργείται ο φόβος και ότι θα ενισχυθεί η ξενοφοβία. Μια σαφώς καθορισμένη πολιτική θα διευκόλυνε τη συζήτηση και την κατανόηση αυτού του ζητήματος και την ανάπτυξη προοπτικών για το μέλλον.

Οι πολιτικοί έχουν αποτύχει να μεταδώσουν το μήνυμα ότι τα φαινόμενα της «μετακίνησης και της μετανάστευσης» αποτελούν διαχρονικά δεδομένα που κάθε κοινωνία έχει στο παρελθόν αντιμετωπίσει. Οποσδήποτε, η μετανάστευση και το ερώτημα που αφορά τον τρόπο με τον οποίο άτομα διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης μπορούν να συμβιώσουν σε μια κοινότητα, ανέκαθεν αποτελούσαν πηγή προκλήσεων, όμως ποτέ δεν αποτέλεσαν μια δοκιμή της αντοχής της κοινωνίας. Η Ευρώπη στην οποία ζούμε σήμερα, αποτελεί το δημιούργημα διαφορετικών πολιτισμών και ιδεών.

Σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη δεν υπάρχει ένα σαφές πολιτικό μήνυμα που να κάνει λόγο για τη συμβίωση στα πλαίσια μιας κοινότητας, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα ένα πολιτικό και κοινωνικό κενό, το οποίο καλύφθηκε και εξακολουθεί να καλύπτεται από ακροδεξιά στοιχεία και τα πολιτικά τους κόμματα. Για παράδειγμα, σε πολλές περιπτώσεις κατά τα τελευταία χρόνια, οι πολιτικοί εγκατέλειψαν τις κεντρικές θέσεις τους προκειμένου να συγκρατήσουν τα ακροδεξιά στοιχεία του εκλογικού σώματος. Πρόκληση που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν όλα τα πολιτικά κόμματα της Ευρώπης αποτελεί το γεγονός ότι αυτά καλούνται να καλύψουν το εν λόγω κενό, να καταλήξουν σε συναίνεση, ακόμη και πέραν των κομματικών ορίων, καθώς και να εξηγήσουν το ζήτημα στο εκλογικό σώμα προκειμένου να βελτιωθεί η κατανόηση και η αποδοχή.

Ως μέρος της αναγκαιότητας της αντιμετώπισης αυτού του ζητήματος, το Παρατηρητήριο ξεκίνησε συζητήσεις σχετικά με τη δυνατότητα εκτέλεσης ενός σχεδίου παρακολούθησης, σε συνεργασία με την επιτροπή συνέχισης του «Χάρτη των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων για μια μη ρατσιστική κοινωνία».

4. Αρχικές προτεραιότητες που προσδιορίστηκαν

4.1 Δημιουργία ενός νέου δικτύου πληροφόρησης για την καταπολέμηση του ρατσισμού – τα πρώτα βήματα του δικτύου Raxen

Ένα από τα βασικά καθήκοντα του Παρατηρητηρίου είναι η ανάπτυξη και ο συντονισμός ενός νέου ευρωπαϊκού δικτύου πληροφόρησης για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία (Raxen). Αποστολή του δικτύου Raxen θα είναι η συλλογή δεδομένων, η αξιολόγηση της συγκρισιμότητάς τους και η διάθεση των αποτελεσμάτων στα κράτη μέλη. Το δίκτυο θα προσδιορίζει τι είναι γνωστό, που και από ποιον, θα διευρύνει την ανταλλαγή της γνώσης και θα διαδίδει παραδείγματα «ορθής πρακτικής».

Στα τέλη του Νοεμβρίου 1998, όλα τα κράτη μέλη υπέβαλαν λεπτομερή στοιχεία των οργανώσεων που θα συμμετάσχουν στο δίκτυο Raxen (βλ. παρακάτω πίνακα 1). Συνολικά ορίστηκαν διακόσιες εξήντα δύο οργανώσεις και το Παρατηρητήριο ανέλαβε να εκπονήσει μια επισκόπηση και να αξιολογήσει τη

συγκρισιμότητα των διαφόρων οργανώσεων. Εν συντομία, από τις οργανώσεις που επιλέχθηκαν, ενενήντα έξι ήταν ερευνητικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα, εκατόν είκοσι επτά ήταν μη κυβερνητικές οργανώσεις και ιδρύματα και δεκαοκτώ ήταν κρατικοί και ημικρατικοί φορείς. Υπήρχαν επίσης τέσσερις οργανώσεις εργοδοτών και συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Πίνακας 1

	Βέλγιο	Δανία	Γερμανία	Φινλανδία	Γαλλία	Ελλάδα	Ιρλανδία	Ιταλία	Λουξεμβούργο	Κάτω Χώρες	Αυστρία	Πορτογαλία	Σουηδία	Ισπανία	Ηνωμένο Βασίλειο	Σύνολο
Ερευνητικά ιδρύματα	12	3	15	9	4	8	9	4	1	10	3	4	1	3	10	96
ΜΚΟ και ιδρύματα	19	5	21	6	3	2		3	11	17	9	14	6	4	7	127
Κρατικοί και ημικρατικοί φορείς για τον ρατσισμό	1		13							1	2				1	18
Ενώσεις εργοδοτών, συνδικαλιστικές οργανώσεις κλπ.											2	2				4
Εθνικά υπουργεία				2							7				1	10
Εθνικές επιτροπές				2	1		1				3					7
Σύνολο	32	8	49	19	8	10	10	7	12	28	26	20	7	7	19	262

4.2 Έναρξη των συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης για τον ρατσισμό

Παρά τους περιορισμούς σε επίπεδο πόρων και χρόνου όσον αφορά τη σύσταση του Παρατηρητηρίου, οι πρώτες δραστηριότητες ξεκίνησαν το 1998, με μια σειρά συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Αυστρία και την Ιρλανδία. Συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης έχουν προγραμματιστεί το 1999 για τη Δανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Προς το σκοπό αυτό, το Παρατηρητήριο ανέπτυξε ένα εννοιολογικό πλαίσιο για τις συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης, το οποίο βασίστηκε σε υπάρχουσες δομές, αλλά είχε ως στόχο την ολοένα και μεγαλύτερη εξομοίωσή τους. Οι συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης αποσκοπούν στη διευκόλυνση της ανταλλαγής γνώσης και εμπειρογνωμοσύνης μεταξύ διαφόρων βασικών τομέων της κοινωνίας. Θα συνενώσουν την εμπειρογνωμοσύνη από πολλούς τομείς, όπως είναι οι ΜΚΟ, οι πολιτικοί, οι ακαδημαϊκοί και εξειδικευμένες ομάδες και φορείς που ασχολούνται με τον ρατσισμό και την ξενοφοβία. Όλες οι συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης θα έχουν μια συγκρίσιμη δομή και θα ασχολούνται με συγκρίσιμα θέματα προκειμένου να καταλήγουν σε συγκρίσιμα και συγκεκριμένα αποτελέσματα. Επιπλέον, οι συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης θα αντανakλούν την κατάσταση κάθε κράτους μέλους, ώστε στο σύνολό τους να αποδίδουν μια περισσότερο ολοκληρωμένη εικόνα της πολυμορφίας της Ευρώπης.

Η πρώτη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης διοργανώθηκε στις 16 Οκτωβρίου 1998, στο Πανεπιστήμιο Middlesex του Ηνωμένου Βασιλείου. Την παρακολούθησαν εβδομήντα πέντε συμμετέχοντες από ένα ευρύ φάσμα τομέων. Οι συζητήσεις χωρίστηκαν σε πέντε εργαστήρια: πανεπιστήμια και εκπαίδευση, τοπικές αρχές, ΜΚΟ και αντιρατσιστικές ομάδες, ομάδες για τα δικαιώματα της μετανάστευσης και της ιθαγένειας, καθώς και επαγγελματικοί και εξειδικευμένοι φορείς. Η συζήτηση εστιάστηκε στον ρόλο και την αποστολή του Παρατηρητηρίου, στους μηχανισμούς για τη διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ του

Παρατηρητηρίου και άλλων φορέων, στη φύση των δραστηριοτήτων του Παρατηρητηρίου και σε βασικά ζητήματα που θα όφειλε να εξετάσει το Παρατηρητήριο.

Η δεύτερη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης έλαβε χώρα στις 30 Οκτωβρίου 1998 στην Αυστρία. Την παρακολούθησαν περίπου 90 συμμετέχοντες που αντιπροσώπευαν τον πανεπιστημιακό κλάδο, κρατικά υπουργεία, οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πολιτικά κόμματα, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τους κοινωνικούς εταίρους και τη μονάδα της Αυστριακής Ραδιοφωνίας (ORF) που ασχολείται με ζητήματα μειονοτήτων. Η συζήτηση εστιάστηκε και πάλι στον ρόλο και το πεδίο εφαρμογής των δραστηριοτήτων του Παρατηρητηρίου και στις στρατηγικές για την καταπολέμηση του ρατσισμού στην Αυστρία και σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η τελική συζήτηση στρογγυλής τραπέζης του 1998 έλαβε χώρα στις 26 Νοεμβρίου στην Ιρλανδία. Την παρακολούθησαν 30 συμμετέχοντες που αντιπροσώπευαν ΜΚΟ που ασχολούνται με ζητήματα των προσφύγων, του ασύλου και ταξιδιωτικά θέματα, καθώς και με την καταπολέμηση του ρατσισμού, κρατικοί φορείς και διευθύνσεις κρατικών υπηρεσιών. Οι συζητήσεις εστιάστηκαν στον ρόλο του Παρατηρητηρίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο και στις εθνικές στρατηγικές για την καταπολέμηση του ρατσισμού με αναφορές στους ταξιδιώτες, στην εμπειρία Ιρλανδών απογόνων μελών της Ισπανικής Αρμάδας, στους αιτούντες άσυλο και στους πρόσφυγες, σε ζητήματα της μετανάστευσης, στις εμπειρίες των γυναικών και στον αντισημιτισμό.

Οι πρώτες συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης στέφθηκαν με επιτυχία και αποτελούν απόδειξη της βούλησης για συνεργασία μεταξύ του Παρατηρητηρίου και των εθνικών φορέων και οργανώσεων.

5. Μετάδοση του μηνύματος για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία

Υπήρξε τεράστιο ενδιαφέρον για το έργο του Παρατηρητηρίου κατά τη σύστασή του. Για τις δραστηριότητες του Παρατηρητηρίου εξεδήλωσαν έντονο ενδιαφέρον ιδίως τα ΜΜΕ. Το Παρατηρητήριο διοργάνωσε μια συνέντευξη Τύπου και εξέδωσε αρκετά δελτία Τύπου. Το δελτίο Τύπου της 6ης Νοεμβρίου παρέσχε μια επισκόπηση του έργου του Παρατηρητηρίου κατά τις πρώτες εκατό ημέρες της λειτουργίας του. Η πρώτη συνέντευξη Τύπου πραγματοποιήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου και με αυτήν την ευκαιρία ξεκίνησε η «Ισότητα και πολυμορφία για την Ευρώπη – Έκκληση για κοινή δράση». Η διευθύντρια έδωσε επίσης εκτενείς και πολυάριθμες συνεντεύξεις στα μέσα ενημέρωσης, κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους.

Το Παρατηρητήριο ξεκίνησε το εκδοτικό του πρόγραμμα με τη δημοσίευση τεσσάρων εγγράφων. Αυτά ήταν ένα γενικό *ενημερωτικό* φυλλάδιο που κάνει αναφορά στο ιστορικό και τις επιχειρησιακές προτεραιότητες του Παρατηρητηρίου, ένα έγγραφο με τίτλο «*Xenophobia and Racism in Europe – In the light of the public opinion 1989-1997*» που αναλύει τα αποτελέσματα των ερευνών του Ευρωβαρομέτρου το 1989 και το 1997 και συγκρίνει τη στάση έναντι του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, το φυλλάδιο «*Στο χέρι σας είναι να κάνετε κάτι για να προάγετε την αμοιβαία κατανόηση και να καταπολεμήσετε τον ρατσισμό...*» και τέλος το φυλλάδιο «*Ισότητα και πολυμορφία για την Ευρώπη – Έκκληση για κοινή δράση*».

Το Παρατηρητήριο συμμετείχε σε διάφορες εκδηλώσεις και συνέδρια. Συμμετέσχε στον διάλογο μεταξύ της ΕΕ και της Κίνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον ρατσισμό, τις εορταστικές εκδηλώσεις της 50^{ης} επετείου της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στη Βιέννη και το Παρίσι, καθώς και στην εκδήλωση «Θετική δράση κατά των διακρίσεων».

6. Διοικητικές δραστηριότητες

Ένα μεγάλο μέρος του έργου του Παρατηρητηρίου κατά το 1998 επικεντρώθηκε στη συγκρότηση της διοικητικής δομής για την αντιμετώπιση των αρχικών αναγκών της πρόσληψης μελών του προσωπικού, της ανάπτυξης διαδικασιών για τα οικονομικά και της εξεύρεσης κτιριακών εγκαταστάσεων.

Έγιναν προσλήψεις ορισμένων μελών του προσωπικού στα οποία περιλαμβάνονταν ο προϊστάμενος της μονάδας 1 (διοίκηση) και ένας βοηθός διοίκησης (πίνακας 1). Επίσης προσελήφθησαν τέσσερις γραμματείς με συμβάσεις ορισμένου χρόνου για διευκόλυνση της φάσης της συγκρότησης.

Όσον αφορά τα οικονομικά, αναπτύχθηκαν διαδικασίες με τη βοήθεια της ΓΔ V (Διεύθυνση Κοινωνικών Υπηρεσιών) και της ΓΔ XX (Δημοσιονομικός Έλεγχος). Στις αρχές Δεκεμβρίου 1998, επισκέφθηκε το Παρατηρητήριο ένας εκπρόσωπος του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Παρακάτω σκιαγραφούνται ο ισολογισμός (πίνακας 2) και η κατάσταση εσόδων και δαπανών (πίνακας 3). Όσον αφορά το ζήτημα των κτιριακών εγκαταστάσεων, το Παρατηρητήριο στεγάζεται προσωρινά στις εγκαταστάσεις της Αυστριακής Ομοσπονδιακής Καγκελαρίας.

Πίνακας 1 – Μέλη του προσωπικού στα τέλη του 1998

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	A	B	C	D	Σύνολο
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ 1998	2	1	-	-	3

Πίνακας 2 - Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας
Ισολογισμός στις 31 Δεκεμβρίου 1998

		(σε χιλ. ECU)	
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	1998	ΠΑΘΗΤΙΚΟ	1998
Κυκλοφορούν ενεργητικό		Πάγιο κεφάλαιο	
Ποσά ανακτήσιμα από την Επιτροπή	42	Υπόλοιπο για το οικονομικό έτος	-42
Προκαταβολές μισθών	78		
Ανακτήσιμος ΦΠΑ	14		
Μερικό σύνολο	134	Μερικό σύνολο	-42
Λογαριασμοί ισολογισμού		Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	
Καταθέσεις	310	Αυτόματη μεταφορά πιστώσεων	292
		Πληρωτέοι μισθοί	118
Μερικό σύνολο	310	Εργοδοτικές εισφορές	29
		Λογαριασμός της Επιτροπής	42
Προσωρινός λογαριασμός	9	ΦΠΑ	14
		Μερικό σύνολο	495
Σύνολο ενεργητικού	453	Σύνολο παθητικού	453

Πηγή: συντάχθηκε από το Ελεγκτικό Συνέδριο βάσει στοιχείων που παραστέθηκαν από το Παρατηρητήριο

**Πίνακας 3 - Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας
Λογαριασμός διαχείρισης για το οικονομικό έτος 1998**

(σε χιλ. ECU)

	1998
Έσοδα	
Επιχορήγηση από την Επιτροπή	500
Διάφορα έσοδα	4
Σύνολο εσόδων	504
Δαπάνες	
Δαπάνες προσωπικού – Τίτλος I του προϋπολογισμού	
Πληρωμές (1)	212
Μεταφερθείσες πιστώσεις	120
Διοικητικές δαπάνες – Τίτλος II του προϋπολογισμού	
Πληρωμές	14
Μεταφερθείσες πιστώσεις	61
Επιχειρησιακές δαπάνες – Τίτλος III του προϋπολογισμού	
Πληρωμές	29
Μεταφερθείσες πιστώσεις	111
Σύνολο δαπανών	547
Αποτέλεσμα για το οικονομικό έτος	-43
Διαφορές συναλλαγματικών ισοτιμιών	1
Υπόλοιπο για το οικονομικό έτος	-42

Πηγή: συντάχθηκε από το Ελεγκτικό Συνέδριο βάσει στοιχείων που παρασχέθηκαν από το Παρατηρητήριο

1) Ένα ποσό 69.000 ECU που αφορά πρόσθετους μισθούς και κρατήσεις πρόκειται να καταβληθεί κατά το 1999.

Παράρτημα 1 Διοικητικό συμβούλιο

(* αναπληρωματικό μέλος)

Βέλγιο:	Καθ. Johan Leman / Jean Cornil*
Δανία:	Καθ. Ole Espersen / Morten Kjaerum*
Γερμανία:	Uta Würfel / Barbara John*
Φινλανδία:	Kaarina Suonio / Καθ. Tom Sandlund*
Γαλλία:	Δρ. Jean Kahn / Martine Valdes-Boulouque*
Ελλάδα:	Καθ. Πέτρος Στάγκος / Περικλής Πάγκαλος*
Ηνωμένο Βασίλειο:	Robert Purkiss / David Weaver*
Ιταλία:	Καθ. Francesco Margiotta Broglio / Diego Ungaro*
Ιρλανδία:	Mervyn Taylor / Mary Flaherty*
Λουξεμβούργο:	Nic Klecker / Καθ. Edouard Wolter*
Κάτω Χώρες:	Καθ. Ed van Thijn / Καθ. Paul B. Cliteur*
Αυστρία:	Καθ. Anton Pelinka / Καθ. Stefan Karner*
Πορτογαλία:	Καθ. Pedro Bacelar de Vasconcelos / Καθ. Esmeraldo de Azevedo*
Ισπανία:	Δρ. Juan de Dios Ramirez-Heredia / Joaquin Alvarez de Toledo*
Σουηδία:	Stéphane Bruchfeld / Lena Berggren*
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:	Καθ. William Duncan / Δρ. Jürgen Micksch*
Συμβούλιο της Ευρώπης:	Καθ. Joseph Voyame / Δρ. Jenö Kaltenbach
Ευρωπαϊκή Επιτροπή:	Δρ. Odile Quintin / Adam Tyson*

Παράρτημα 2

Εκτελεστική επιτροπή

Πρόεδρος:

Δρ. Jean Kahn

Αντιπρόεδρος:

Robert Purkiss

Μέλος εκλεγμένο από το διοικητικό συμβούλιο:

Καθ. Anton Pelinka

Μέλος διορισμένο από το Συμβ. της Ευρώπης:

Καθ. Joseph Voyame

Εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

Δρ. Odile Quintin

Μέρος II

Κοιτάζοντας κατάματα την πραγματικότητα

Η κατάσταση όσον αφορά τον ρατσισμό και την ξενοφοβία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ

Ένα ουσιώδες πρώτο βήμα για την αποτελεσματική καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στην Ευρώπη είναι ο προσδιορισμός και η κατανόηση της φύσης και της έντασης αυτών των προβλημάτων.

Το πρώτο πράγμα που μπορεί κανείς να διαπιστώσει - απλώς και μόνο διαβάζοντας τα σχετικά άρθρα στον ευρωπαϊκό Τύπο κατά τους τελευταίους μήνες ή συζητώντας το με τις πολυάριθμες μη κυβερνητικές οργανώσεις που υπάρχουν και στα δεκαπέντε κράτη-μέλη της Ένωσης - είναι ότι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία είναι καθολικά φαινόμενα. Καμία χώρα της Ένωσης δεν είναι απρόσβλητη. Καμία δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι έχει εξαλείψει εντελώς αυτά τα προβλήματα, ακόμη και σήμερα, πάνω από πενήντα χρόνια μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ταυτόχρονα, ωστόσο, καθίσταται εμφανές και κάτι άλλο: ότι τα προβλήματα αυτά παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία, παίρνοντας διαφορετική μορφή σε κάθε ιστορικό, κοινωνιολογικό και πολιτικό πλαίσιο. Η φύση και η κλίμακά τους στην Ευρώπη ποικίλλει από περιοχή σε περιοχή, ακόμη και αν υπάρχουν ομοιότητες μεταξύ των θυμάτων ή αν υποκινούνται από διεθνικά ρατσιστικά δίκτυα.

Η σοβαρότητα των προβλημάτων ποικίλλει, επίσης. Αν και γενικά προβάλλονται στο κοινό τα πιο δολοφονικά παραδείγματα, υπάρχουν πολλά άλλα - λιγότερο θεαματικά, αλλά εξίσου λυπηρά - που είναι δύσκολο να εντοπισθούν, διότι αποτελούν τμήμα του ρατσισμού ρουτίνας: απειλές ή περιστατικά που αποτελούν τμήμα της καθημερινής ζωής και που θεωρούνται ασήμαντα ή αποσιωπούνται από τα θύματα.

Ο ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΩΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Καμία ευρωπαϊκή χώρα δεν είναι απαλλαγμένη από αυτά τα πολύπλευρα φαινόμενα. Για να καταδείξουμε αυτό το σημείο, συγκεντρώσαμε μερικά περιστατικά από τον ευρωπαϊκό Τύπο: πρόκειται για μια αυθαίρετη επιλογή, αφού δεν υπάρχει καμία εξαντλητική μελέτη - τη διενέργεια τέτοιας μελέτης θα αναλάβει το Παρατηρητήριο.

Όσον αφορά τις δημόσιες αρχές και την κοινή γνώμη, το καλύτερο μέσο για την καταπολέμηση των ρατσιστικών και ξενοφοβικών πράξεων και αντιλήψεων είναι να ξεκινήσουμε από μια σαφή εικόνα: με άλλα λόγια, να συλλέξουμε στατιστικά στοιχεία βασισμένα στα καλύτερα δυνατά κριτήρια, για να αποκτήσουμε μια αναλυτική εικόνα της πραγματικής φύσης αυτών των φαινομένων. Ο στόχος δεν είναι η σύγκριση αυτών των στοιχείων μεταξύ των κρατών μελών, αλλά η δυνατότητα προσέγγισης τους βάσει των ίδιων ορισμών, κάτι που δεν ήταν δυνατό μέχρι σήμερα.

Σε τούτη την πρώτη έκθεση, δεν καταφέραμε να συλλέξουμε αρκετά στατιστικά στοιχεία για να προσδιορίσουμε την ποσοτική κλίμακα αυτών των προβλημάτων.

Εκτιμάται γενικά ότι οι στατιστικές της αστυνομίας ή τα άλλα αρχεία καταχώρησης των διαμαρτυριών που έχουν κατατεθεί ή καταγραφεί από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις αποκαλύπτουν μόνο ένα μέρος της πραγματικότητας. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τα θύματα προτιμούν να μην εμφανισθούν.

Είναι σημαντικό, επομένως, να μην αγνοηθούν οι «κρυφές στατιστικές» των καθημερινών ρατσιστικών επιθέσεων, πράξεων βίας και εκδηλώσεων, οι οποίες μπορούν να προσεγγιστούν μόνο μέσω ερωτηματολογίων και αναλύσεων.

ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

Η αφετηρία για την ευαισθητοποίηση απέναντι στις ρατσιστικές και ξενοφοβικές στάσεις και αντιλήψεις είναι ο προσδιορισμός των θυμάτων. Όχι μόνο επειδή είναι, φυσικά, τα πλέον ενδιαφερόμενα πρόσωπα και επειδή υποφέρουν εξαιτίας αυτού του γεγονότος, αλλά και επειδή ο ακριβέστερος προσδιορισμός τους θα αποκαλύψει την πραγματική φύση του ρατσισμού και αποτελεί, κατά συνέπεια, προϋπόθεση των προληπτικών μέτρων εναντίον του.

Σημειωτέον ότι τα θύματα αυτά δεν είναι τα ίδια σε όλες τις χώρες, αν και οι μετακινούμενοι, οι νομάδες, οι Ρομ, οι τσιγγάνοι κλπ. συχνά συναντώνται ανάμεσά τους με διάφορες ονομασίες σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ, γενικότερα, συχνός στόχος είναι οι διάφορες ομάδες αλλοδαπών και προσφύγων.

ΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ ΤΩΝ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να συγκεντρωθούν περισσότερες πληροφορίες για τους δράστες των ρατσιστικών, ξενοφοβικών και αντισημιτικών πράξεων.

Συχνά είναι δύσκολο να ειπωθεί με βεβαιότητα ποιος είναι ο υπεύθυνος, διότι οι ένοχοι κατά κανόνα φορούν μάσκες ή προστατεύουν με άλλο τρόπο την ανωνυμία τους. Είναι σπάνιες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες παραδέχονται την ευθύνη των πράξεών τους (μέσω ανακοινώσεων Τύπου, ενυπόγραφων γκράφιτι κλπ.).

Όταν τα θύματα υποβάλλουν μήνυση, οι αστυνομικές αρχές προσπαθούν να εντοπίσουν τους υπευθύνους και να τους προσαγάγουν στο δικαστήριο.

Ετούτη η πρώτη έκθεση δεν μπορεί να προβεί σε επακριβή ταξινόμηση των δραστών, παρότι σε ορισμένες χώρες έχουν διεξαχθεί πολυάριθμες μελέτες από πανεπιστήμια. Μπορούμε να πούμε γενικά πως, όταν εντοπίζονται ονομαστικά, οι δράστες είναι συνήθως στρατευμένα μέλη ή τουλάχιστον συμπαθούντες ακροδεξιών οργανώσεων και κομμάτων. Οι πηγές διακριτικής μεταχείρισης ενδέχεται να είναι πιο ποικίλες: ιδιωτικές επιχειρήσεις, κρατικές υπηρεσίες ή άτομα.

Η κατάσταση της κοινής γνώμης

Αν με τα τρέχοντα μέσα αξιολόγησης (αστυνομικές και δικαστικές στατιστικές, μελέτες των θυμάτων και μελέτες των δραστών ρατσιστικών πράξεων) είναι δύσκολο να σχηματίσουμε σαφή εικόνα του ρατσισμού στην Ευρώπη, ένας από τους λόγους που προβάλλουν οι κοινωνιολόγοι είναι ότι πρόκειται για ένα πολύ υποκειμενικό φαινόμενο.

Οι υπεύθυνοι για τις ρατσιστικές ή τις ξενοφοβικές αντιλήψεις στηρίζονται περισσότερο στην ιδεολογία, τον παραλογισμό και τη φαντασία παρά σε λογικά επιχειρήματα. Ορισμένες αντιρατσιστικές ΜΚΟ έχουν αφιερώσει χρόνο στην παραγωγή αντεπιχειρημάτων για την αμφισβήτηση των επίσημων μαρτυρηθέντων των ακροδεξιών και ρατσιστικών κομμάτων, π.χ. όσον αφορά τον πραγματικό αριθμό των μεταναστών ή τη σχέση μεταξύ του αλλοδαπού πληθυσμού και της ανεργίας ή της εγκληματικότητας, χωρίς όμως να καταφέρνουν πάντοτε να πείσουν.

Σε διαφορετική έκταση στα διάφορα κράτη της Ένωσης, η εθνική κοινή γνώμη διαποτίζεται λιγότερο ή περισσότερο από τα ρατσιστικά επιχειρήματα.

Αυτό το είδος μόλυνσης δεν είναι εμφανές μόνο από τα ψηφοδέλτια στις διάφορες μορφές εκλογών, αλλά διαποτίζει και την καθημερινή ζωή και τις σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών ομάδων.

Μετανάστευση

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει σύνδεση μεταξύ του ρατσισμού ή της ξενοφοβίας και της μετανάστευσης ή της παρουσίας μειονοτήτων.

Θα ήταν σοβαρό λάθος να πούμε ότι οι μετανάστες ή τα μέλη των μειονοτήτων «γεννούν» ρατσισμό. Αντίθετα, είναι τα κύρια θύματά του, αν και όχι τα μόνα. Ούτε πάλι μπορεί κανείς να πει ότι ο αριθμός των μεταναστών είναι ανάλογος του αριθμού των ρατσιστικών πράξεων.

Το γεγονός παραμένει ότι η ξενοφοβία είναι, εξ ορισμού, μια στάση απόρριψης και στιγματισμού των ξένων και ότι μπορεί πολύ γρήγορα και πολύ εύκολα να περάσει τη γραμμή που τη χωρίζει από τον ρατσισμό.

Το αντίστροφο όμως, η παρουσία μεγάλου αριθμού μεταναστών, δεν προξενεί απαραίτητα ξενοφοβικές ή ρατσιστικές αντιδράσεις. Μια δημοσκόπηση που διενεργήθηκε στη Γαλλία έδειξε, μάλιστα, ότι ο φόβος για τους ξένους είναι εντονότερος εκεί όπου υπάρχει ο μικρότερος αριθμός μεταναστών. Ανάλογα, υπάρχει ελάχιστη ξενοφοβία στις περιοχές όπου μεγάλες ομάδες αλλοδαπών είναι αναμιγμένες με τους Γάλλους υπηκόους.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης

Η στάση που υιοθετούν τα εθνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, τόσο έναντι της ανάπτυξης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας όσο και έναντι των προσπαθειών για την καταπολέμησή τους, είναι αποφασιστικής κοινωνιολογικής σημασίας, όπως τονίζει διαρκώς το Παρατηρητήριο.

Η στάση που υιοθετούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν είναι συνεπής, ούτε μεταξύ των διάφορων χωρών της Ευρώπης ούτε, σε πολλές περιπτώσεις, στο εσωτερικό της εκάστοτε χώρας.

ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ

Ο δεύτερος στόχος της παρούσας έκθεσης είναι να συνοψίσει τις δράσεις που αναλήφθηκαν προσφάτως για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στα διάφορα κράτη της Ένωσης.

Τα τελευταία χρόνια ελήφθησαν πολλά και διάφορα μέτρα για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Το «ευρωπαϊκό έτος κατά του ρατσισμού» παρέσχε το πλαίσιο για πολλές από αυτές δραστηριότητες.

Τα μέτρα αυτά ελήφθησαν από τις κυβερνήσεις και τις κρατικές ή τις περιφερειακές αρχές, αλλά και από την κοινωνία των πολιτών (ενώσεις, επαγγελματικά συνδικάτα, ομάδες πολιτών και θυμάτων κ.ά.).

Η κατωτέρω περίληψη ορισμένων από αυτές τις δραστηριότητες δεν έχει σκοπό να αποτελέσει έναν εξαντλητικό κατάλογο, πράγμα που θα ξεπερνούσε τις δυνατότητές μας δεδομένης της τρέχουσας κατάστασης της τεκμηρίωσής μας, αλλά μάλλον ένα σύνολο παραδειγμάτων ορθών πρακτικών.

Μεταξύ των μέτρων που ελήφθησαν από τις δημόσιες αρχές, μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ σωφρονιστικών μέτρων, κυρίως νομοθετικής φύσεως, και προληπτικών μέτρων, που αποτελούν αντικείμενο δημόσιων πρωτοβουλιών και πολιτικών.

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΙΟΘΕΤΗΘΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΑΡΧΕΣ

Πρόκειται για τον τύπο δράσης που υιοθετείται συχνότερα στα 15 κράτη της Ένωσης. Δεν θα προσπαθήσουμε να συνοψίσουμε εδώ το σύνολο του νομοθετικού οπλοστασίου, πράγμα που έχει αποτελέσει αντικείμενο εθνικών και συγκριτικών ευρωπαϊκών μελετών, οι οποίες δεν χρειάζεται να επαναληφθούν εδώ.

Αντίθετα, θα περιοριστούμε στην εξέταση των πιο πρόσφατων διατάξεων που έχουν θεσπιστεί. Σημειωτέον ότι καμία χώρα δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι έχει συνολική και ιδανική νομοθεσία για τον ποινικό κολασμό του ρατσισμού. Τα πρότυπα ποικίλλουν σημαντικά από τη μία χώρα στην άλλη. Μια περαιτέρω δυσκολία έγκειται στην εγγενή διαφορά μεταξύ της νομοθεσίας που προκύπτει από το βρετανικό εθιμικό δίκαιο και εκείνης που στηρίζεται στο γερμανορωμαϊκό. Το πρόβλημα αυτό επιδεινώνεται περαιτέρω από τη μεταβαλλόμενη φύση των ρατσιστικών και ξενοφοβικών δραστηριοτήτων. Και, τέλος, κανείς δεν διατείνεται ότι η τιμωρία από τα δικαστήρια αποτελεί πανάκεια, που μπορεί, μόνη και αβοήθητη, να εξαλείψει τον ρατσισμό.

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΡΧΩΝ

Οι εθνικές πολιτικές για την πρόληψη του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και, ιδιαίτερα, εκείνες που σχετίζονται με τους μετανάστες και τις μειονοτικές ομάδες είναι γενικά πιο πολυάριθμες και πιο πρωτότυπες από τα σωφρονιστικά μέτρα που εφαρμόζουν οι ίδιες κυβερνήσεις και δημόσιες αρχές.

Η Ευρώπη δίνει σαφώς προτεραιότητα στην πρόληψη.

Τα μέτρα αυτά έχουν αυξηθεί σε αριθμό τα τελευταία χρόνια. Μία εκτενέστατη επισκόπησή τους πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του «ευρωπαϊκού έτους κατά του ρατσισμού».

Πρόκειται συχνά για μέτρα πολύ εξειδικευμένα και προσαρμοσμένα στις συγκεκριμένες συνθήκες μιας χώρας ή στις παραδόσεις της.

Καλύπτουν όλους τους τομείς του δημόσιου βίου και περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα συμμετεχόντων.

ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ-ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ-ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Η κοινωνία διαδραματίζει θεμελιώδη ρόλο στον αγώνα εναντίον του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, είτε όταν η πρωτοβουλία για την προώθησή του λαμβάνεται από τις κυβερνήσεις, όπως θα καταδειχθεί κατωτέρω για ορισμένες χώρες, είτε όταν κινητοποιείται η κοινωνία (ΜΚΟ, εργατικά συνδικάτα, ειδικοί οργανισμοί), για να προστατεύσει και να υποστηρίξει τα θύματα ή για να απευθύνει δημόσια έκκληση.

Το πρωταρχικό χαρακτηριστικό αυτών των ομάδων που προκύπτουν από συμπράξεις των πολιτών είναι η ανεξαρτησία τους και, επομένως, η κριτική τους στάση απέναντι στην κυβέρνηση, που μπορεί να είναι η ίδια ο παραβάτης. Το δεύτερο χαρακτηριστικό τους είναι ότι αποτελούν οργανώσεις προερχόμενες από τη βάση· με άλλα λόγια, είναι σε επαφή με την καθημερινή πραγματικότητα των θυμάτων. Το τρίτο χαρακτηριστικό τους είναι ότι το πρωταρχικό κίνητρό τους είναι ηθικό και όχι οικονομικό ή πολιτικό. Σε όλη την Ευρώπη, οι εθελοντές πολίτες που δραστηριοποιούνται σε αυτές τις οργανώσεις συμερίζονται τις ίδιες αξίες της γενναιοδωρίας, της αλληλεγγύης και της ανοχής - σε γενικές γραμμές, τις θεμελιώδεις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μια κοινωνία που αντιδρά με υγιή και αποτελεσματικό τρόπο στον ρατσισμό και την ξενοφοβία είναι μια κοινωνία στην οποία εμφανίζονται ελεύθερα και σε μεγάλο αριθμό μη κυβερνητικές οργανώσεις για την καταπολέμηση αυτών των φαινομένων. Οι ομάδες αυτές λειτουργούν σαν ένας πρώτος κώδωνας κινδύνου σε σχέση με τα ρατσιστικά φαινόμενα, αλλά και σαν ένας μηχανισμός διαμαρτυρίας που κινητοποιεί την κοινή γνώμη. Διαδραματίζουν μάλιστα ρόλο και στην κατάρτιση νομοθετικών προτάσεων, ιδίως όταν συνεργάζονται με τις δημόσιες αρχές στο πλαίσιο μικτών επιτροπών.

ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ - ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Κάθε χώρα είναι διαφορετική, με τις δικές της ιδιαίτερες ανάγκες, και αναπτύσσει ανάλογα προσαρμοσμένα προγράμματα για την καταπολέμηση του ρατσισμού, πράγμα που διαμορφώνει

μοναδικές σε κάθε περίπτωση εμπειρίες, οι οποίες είναι προσαρμοσμένες στην εθνική κοινωνία και ανταποκρίνονται σε ιδιαίτερες καταστάσεις. Παρ' όλα αυτά, οι εμπειρίες αυτές μπορούν να εμπνεύσουν και άλλες χώρες. Αφ' ης στιγμής επιδείξουν την πρωτοτυπία τους και παράσχουν καλά αποτελέσματα, μπορούν να προσαρμοσθούν και σε άλλες χώρες. Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους του Παρατηρητηρίου είναι η απογραφή και αποτίμηση αυτών των «βέλτιστων πρακτικών» που θα μπορούσαν να αναπαραχθούν και σε άλλες χώρες και η παρότρυνση για παρόμοιες πρωτοβουλίες προσαρμοσμένες σε παρόμοια πλαίσια.

Η διοργάνωση των «συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης» κατέστη, συνεπώς, αποστολή του Παρατηρητηρίου. Το διοικητικό συμβούλιο του Παρατηρητηρίου διευκολύνει και ενθαρρύνει τη διοργάνωση «συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης» στις οικείες χώρες τουλάχιστον μία φορά τον χρόνο. Το 1998 διοργανώθηκαν τέτοιες συζητήσεις σε τρία κράτη μέλη.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ

Η δέσμευση των 15 κρατών της Ένωσης υπέρ των προσπαθειών καταπολέμησης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας παραμένει σταθερή, αλλά ποικίλλει σε ένταση. Τα σχέδια δεν λείπουν, αλλά είναι άνισα κατανομημένα, τόσο από άποψη είδους όσο και ποσότητας. Ορισμένες χώρες έχουν ξεκινήσει φιλόδοξα προγράμματα για τους επόμενους μήνες και χρόνια. Άλλες έχουν μείνει πίσω. Στο εσωτερικό κάθε χώρας, σε ορισμένους τομείς (εκπαίδευση, κατάρτιση, καταστολή, πρόληψη κλπ.) έχει δοθεί μεγαλύτερη προσοχή από ό,τι σε άλλους.

Η ανισότητα αυτή δημιουργεί την εντύπωση ότι το σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού στο πλαίσιο των γενικών διατάξεων εναντίον των διακρίσεων του άρθρου 13 της Συνθήκης του Άμστερνταμ, το οποίο υποβλήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 25 Μαρτίου 1998, δεν έχει υλοποιηθεί ικανοποιητικά σε καμία ευρωπαϊκή χώρα, ιδίως από άποψη κινητοποίησης σε κυβερνητικό επίπεδο.

Επιπλέον, ενόψει της Παγκόσμιας Διάσκεψης για τον Ρατσισμό (β' εξάμηνο του 2001) και της Ευρωπαϊκής Προπαρασκευαστικής Διάσκεψης, η κινητοποίηση μοιάζει να έχει μείνει πίσω. Έχοντας αυτό κατά νου, η Ευρώπη πρέπει να δράσει με θάρρος, και κατά προτίμηση ενωμένα, ώστε να μιλήσει με μία φωνή για ένα θέμα που έχει διασπάσει τον ίδιο της τον ιστό και έχει προξενήσει πολλά δεινά στους πολίτες της στη διάρκεια του 20ού αιώνα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι δεκαπέντε χώρες της Ευρώπης απειλούνται σήμερα από μια άνοδο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Ασφαλώς όχι στην έκταση που τα βίωσαν πριν από περισσότερα από πενήντα χρόνια υπό το κράτος ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος, αλλά με νέες, ύπουλες μορφές που μπορούν να ευδοκιμήσουν σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Ποσοτικά, οι στατιστικές σε όλες τις χώρες δεν μας επιτρέπουν να πούμε ότι αντιμετωπίζουμε ένα φαινόμενο μαζικής βίας, έστω και αν ο αριθμός των νεκρών και των τραυματιών και το επίπεδο των υλικών ζημιών παραμένουν πολύ υψηλά. Ο θανατηφόρος ρατσισμός έχει την τάση να παρουσιάζει εξάρσεις κατά περιόδους κυμαινόμενης διάρκειας. Χρειάζεται να διενεργηθεί μια ακριβέστερη στατιστική ανάλυση, σε συνεργασία με τις αστυνομικές υπηρεσίες των κρατών μελών, και όχι αποκλειστικά με βάση τις αναφορές των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Το πιο ανησυχητικό, όμως, σε όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης, είναι η ανάπτυξη καλπάζοντος ρατσισμού που καθίσταται ίδιο χαρακτηριστικό της καθημερινής ζωής, διακρίσεων που καθίστανται δυνατές λόγω της αδιαφορίας είτε του γενικού πληθυσμού είτε του θεσμικού επιπέδου. Οι συνεχείς αυτές εκδηλώσεις ξενοφοβίας δεν αποκαλύπτονται απαραίτητα με τις διαμαρτυρίες των θυμάτων ή με τις δικαστικές διαδικασίες. Είναι διάχυτες, κρυφές, συχνά ενταγμένες στη συμπεριφορά και αποδεκτές από την πλειοψηφία, μέχρις ότου ξεσπάσει κάπου κάποιο σκάνδαλο.

Σε όλη την Ευρώπη τα κύρια θύματα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας είναι οι αλλοδαποί πληθυσμοί ή οι εθνοτικές μειονότητες. Αυτό ισχύει σήμερα τόσο στις χώρες που έχουν γνωρίσει γενεές μεταναστών όσο και σε εκείνες που μόνο πρόσφατα υποδέχθηκαν εξωευρωπαϊκά μεταναστευτικά ρεύματα. Οι μεταναστευτικές πιέσεις από την Ανατολική και τη Νότια Ευρώπη, καθώς και από άλλες, πιο μακρινές περιοχές του κόσμου, δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν απλώς και μόνο με κατασταλτικό τρόπο. Η υποδοχή ξένων πληθυσμών ή ατόμων ξένης προέλευσης στην ευρωπαϊκή επικράτεια πρέπει να περιλαμβάνει την ένταξή τους και τη χορήγηση δικαιωμάτων. Χωρίς αυτά, θα αποτελέσουν αντικείμενο περιθωριοποίησης και απόρριψης λόγω του φαινομένου της ξενοφοβίας. Γι' αυτό, μια αποτελεσματική ευρωπαϊκή πολιτική μετανάστευσης και ασύλου είναι ουσιώδης για την καταπολέμηση του ρατσισμού.

Επιπλέον, βλέπει κανείς σε όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια ότι η κατασταλτική νομοθεσία, όσο τέλεια και αν είναι - και υπάρχει μεγάλη ανομοιομορφία επ' αυτού από τη μία χώρα στην άλλη - δεν επαρκεί για την τιμωρία των δραστών ρατσιστικών πράξεων ή για την αποθάρρυνσή τους. Πραγματικά, οποιαδήποτε νομοθεσία είναι αποτελεσματική μόνο αν εφαρμόζεται σωστά. Βλέπουμε, όμως, ότι ο αριθμός των δικών και των καταδικαστικών αποφάσεων των δικαστηρίων είναι κάθε άλλο παρά επαρκής.

Τόσο για τις μεμονωμένες ρατσιστικές πράξεις όσο και για εκείνες που διαπράττονται από οργανωμένες ομάδες, η απειλή της προσαγωγής στο δικαστήριο δεν είναι αρκετά ισχυρή.

Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα ακροδεξιά πολιτικά κόμματα, τα οποία, αν δεν διαπράττουν άμεσα ρατσιστικά εγκλήματα, τα ενθαρρύνουν στην κοινή γνώμη, διαδίδοντας ρατσιστικές ιδεολογίες

που διαποτίζουν όλο και ευρύτερα τμήματα του πληθυσμού. Σε όλη την Ευρώπη, η «υγειονομική ζώνη» κατά του ρατσισμού είναι ασθενής.

Είναι, επομένως, θέμα εκπαίδευσης και κατάρτισης, μεγαλύτερης ευαισθητοποίησης του κοινού. Αλλά πολύ συχνά, δυστυχώς, για κοινωνικούς ή οικονομικούς λόγους, η κοινή γνώμη παρασύρεται από τη γλώσσα ή τα πολιτικά προγράμματα των εξτρεμιστικών κομμάτων. Ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης έχει καθοριστική σημασία επ' αυτού, όπως έχει και η κινητοποίηση του κοινωνικού συνόλου, π.χ. μέσω μη κυβερνητικών οργανώσεων ή των συνδικαλιστικών ενώσεων. Ομοίως, τα θύματα και οι μειονοτικές ομάδες θα πρέπει να έχουν φωνή, να ακούγονται και να λαμβάνονται υπόψη από τις δημόσιες αρχές.

Οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες τα τελευταία χρόνια, με πολλά και ποικίλα προγράμματα, που αντιπροσωπεύουν σημαντικό βαθμό επαιτητής ορθής πρακτικής.

Παρ' όλα αυτά, πρέπει να παραδεχθούμε ότι η Ευρώπη δεν έχει καταφέρει ακόμη να εξαλείψει τον ρατσισμό.

Η αναχαίτιση και η εξάλειψη αυτών των φαινομένων εντός των προσεχών ετών θα μπορέσει ασφαλώς να πραγματοποιηθεί με τη διάδοση των επιτευγμάτων, με ενωμένη δράση, με γενική κινητοποίηση και με σαφώς δεδηλωμένη και αποτελεσματική βούληση των πολιτικών ηγετών. Αυτό ακριβώς είναι το καθήκον του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας.